

Dossier: detentie

Rechtspositie van jongeren in detentie¹

De Nederlandse Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen beschouwd vanuit internationaal kinderrechtelijk perspectief

Ton Liefwaard²

I. INLEIDING

Sinds de aanvaarding van het Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK), iets meer dan twintig jaar geleden, kent het internationale recht een verdragsbepaling die specifiek betrekking heeft op detentie van jongeren: artikel 37 IVRK. De bepaling vertoont gelijkenis met reeds bestaande verdragsbepalingen, zoals artikel 9 en 10 van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR). Tegelijkertijd onderkent artikel 37 IVRK de bijzondere positie van jongeren in detentie en de noodzaak tot een kinderrechtelijke benadering ter zake.

In deze bijdrage wordt ingegaan op de voornaamste implicaties van artikel 37 IVRK voor detentie van jongeren, waarbij in het bijzonder aandacht wordt besteed aan de rechtspositie van jongeren tijdens detentie. Voor de implementatie van een rechtspositie die recht doet aan artikel 37 IVRK is het van belang dat deze nader wordt uitgewerkt in nationale wetgeving. In verband hiermee zal in deze bijdrage tevens een blik worden geworpen op de Nederlandse Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen, die de rechten van jongeren in Nederlandse justitiële jeugdinrichtingen sinds 1 september 2001 reguleert. Ofschoon deze wet niet primair is ingevoerd ter implementatie van het IVRK, blijkt uit onderzoek dat deze wet wel in belangrijke mate voldoet aan internationale kinderrechtelijke verplichtingen. De Beginselenwet kan hiermee als een interessant voorbeeld dienen van nationale wetgeving, specifiek

bedoeld ter regulering van de rechtspositie van jongeren in detentie, temeer daar nu informatie beschikbaar is over de werking van deze wetgeving in de praktijk.

Helaas voert het te ver om alle aspecten van zowel het internationale recht als de Nederlandse wetgeving hier te bespreken. Volstaan zal worden met de belangrijkste bevindingen van recent verricht onderzoek³.

II. INTERNATIONALE KINDERRECHTEN EN DETENTIE VAN JONGEREN

Als gezegd, is artikel 37 IVRK de kernbepaling van het internationale recht voor detentie van jongeren⁴. Deze bepaling onderkent enerzijds de vergaande gevolgen van detentie voor jongeren en onderstreept anderzijds de noodzaak van een kindspecifieke, mensenrechtelijke benadering ten aanzien van gedetineerde jongeren. Detentie betekent een vergaande beperking van het recht op persoonlijke vrijheid (art. 9 (1) IVBPR) en mondiale studies laten zien dat gedetineerde jongeren kwetsbaar zijn en niet zelden worden blootgesteld aan (grove) schendingen van hun mensenrechten⁵.

Het is van belang artikel 37 IVRK te beschouwen in samenhang met de andere bepalingen van het IVRK, in het bijzonder met de door het VN-Comité voor de Rechten van Kind onderscheiden vier grondbeginselen: het non-discriminatiebeginsel (art. 2 IVRK), het belang van het kind (art. 3 lid 1 IVRK), het recht op ontwikkeling (art. 6 IVRK) en het recht op participatie en om gehoord te worden (art. 12 IVRK). Ook moet telkens

1. Deze bijdrage is gebaseerd op de gelijknamige lezing verzorgd op 14 oktober 2009 te Brussel op uitnodiging van het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat.
2. Dr. T. Liefwaard is als universitair docent en onderzoeker verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen, Universiteit Utrecht (T.liefwaard@uu.nl). Hij is verder o.m. lid van de commissie van toezicht van Amsterbaken, een justitiële jeugdinrichting in Amsterdam.
3. T. LIEFAARD, *Deprivation of Liberty of Children in Light of International Human Rights Law and Standards* (diss. Amsterdam VU), Antwerp/Oxford/Portland, Intersentia, 2008 (hierna: LIEFAARD, 2008). Zie ook T. LIEFAARD, "Vrijheidsbeneming van kinderen in het licht van internationale mensenrechten", *NJCM-Bulletin* 2009, 358-372.
4. In deze bijdrage wordt gesproken over jongeren. Veelal kan echter ook worden gesproken van kinderen, dat wil zeggen mensen jonger dan achttien jaar (art. 1 IVRK). Overigens wordt waar over "hij" wordt gesproken tevens "zij" bedoeld.
5. Zie bv. de *United Nations Study on Violence Against Children*, UN Doc. GA A/61/299 (UN Violence Study).

de juridische context in ogenschouw worden genomen. Detentie komt in diverse vormen voor die ook onderdeel van verschillende juridische systemen kunnen zijn⁶. Voor detentie in het kader van het jeugdstrafrecht bijvoorbeeld is artikel 40 IVRK van belang. Dit artikel heeft onder meer implicaties voor de minimumleeftijdsgrens van detentie (vgl. rule 11 (a) Havana Rules⁷) en voor de doelstellingen van de detentie (zie art. 40 lid 1 IVRK). Tot slot dient artikel 37 IVRK te worden gelezen in samenhang met andere verdragsrechtelijke bepalingen, zoals artikelen 9 en 10 van het IVBPR en artikelen 5 en 3 van het EVRM⁸.

Artikel 37 IVRK stelt in de eerste plaats juridische voorwaarden aan de toepassing van detentie ten aanzien van jongeren en geeft een heldere instructie: detentie van jongeren dient zoveel mogelijk te worden vermeden. Op grond van artikel 37 aanhef, onder b IVRK mag detentie enkel worden gebruikt als uiterste middel (*last resort*) en voor de kortst mogelijke duur (“shortest appropriate period of time”). Het is van belang vast te stellen dat het IVRK niet alleen terughoudendheid verwacht ten aanzien van detentie in het kader van het jeugdstrafrecht⁹. Ook in het voor België zo belangrijke jeugdbeschermingsrecht dient detentie een uiterste middel te zijn. De precieze implicaties van deze juridische voorwaarden worden bepaald door de vorm en juridische context van de detentie. Het behoeft geen betoog dat er ten aanzien van detentie als vorm van voorlopige hechtenis een andere belangenafweging, mogelijk ook door andere instanties, dient plaats te vinden dan bij detentie als sanctie of als instrument om de jongere te beschermen in geval van een problematische opvoedingssituatie.

In de tweede plaats stelt artikel 37 IVRK eisen aan de behandeling *c.q.* bejegening van jongeren tijdens hun detentie. Dit betreft de (interne) rechtspositie. Op grond van artikel 37 aanhef, onder c IVRK heeft iedere gedetineerde jongere recht op een menselijke behandeling waarbij zijn menselijke waardigheid wordt gerespecteerd en waarbij bovendien rekening wordt gehouden met zijn specifieke behoeften als kind¹⁰. Deze bepaling vormt de kern van de rechtspositie waartoe gedetineerde jongeren gerechtigd zijn.

In samenhang met de algemene beginselen van het IVRK, waaronder het discriminatieverbod (art. 2 IVRK), hebben verdragsstaten de verplichting te waar-

borgen dat elke gedetineerde jongere in de eerste plaats wordt erkend als rechtssubject dat over mensenrechten beschikt, in het bijzonder deze die zijn neergelegd in het IVRK. Een jongere mag voorts alleen worden beperkt in de uitoefening van zijn rechten indien dit noodzakelijk is voor de tenuitvoerlegging van de detentie en de doelstellingen daarvan. Dit “noodzakelijkheids criterium” veronderstelt terughoudendheid in het toepassen van beperkingen, maar ook individuele beslissingen die proportioneel en toetsbaar zijn. Bovendien dient “het belang van het kind” (art. 3 lid 1 IVRK) bij elke beslissing tot beperking een eerste overweging te vormen.

Ook hier geldt dat het voorgaande van toepassing is op alle vormen van detentie van jongeren. Artikel 37 aanhef, onder c IVRK spreekt immers duidelijk over “deprivation of liberty”, hetgeen onder andere in rule 11 (b) van de Havana Rules is gedefinieerd als: “any form of detention or imprisonment or the placement of a person in a public or private custodial setting, from which this person is not permitted to leave at will, by order of any judicial, administrative or other public authority”¹¹.

Er laten zich drie componenten van de rechtspositie onderscheiden.

COMPONENT I. BASISRECHTEN

In de eerste plaats is er de (positieve) verplichting te waarborgen dat elk gedetineerde jongere beschikt over zijn *basisrechten* en dat hij deze kan uitoefenen. Zo dient een adequate levensstandaard te worden gewaarborgd (art. 27 IVRK), waarbij elke jongere de benodigde medische zorg (art. 24 IVRK) ontvangt, onderwijs kan genieten (art. 28 en 29 IVRK), zijn geloof kan belijden (art. 14 IVRK) en contact met haar of zijn familie kan onderhouden (zie expliciet art. 37 aanhef, onder c IVRK). Ook dient de privacy van elke jongere te worden gerespecteerd (art. 16 IVRK), hetgeen onder meer inhoudt dat hij of zij, haar of zijn eigen kleren mag dragen (rules 35 en 36 Havana Rules; vgl. rule 66.1 European Rules for juvenile offenders)¹².

COMPONENT II. RECHT OP BIJZONDERE BESCHERMING

In de tweede plaats heeft elke jongere *recht op bijzondere bescherming*. Dit betekent dat hij of zij recht heeft op die bescherming die noodzakelijk is in het licht van zijn bij-

6. Detentie wordt soms beperkt uitgelegd, verwijzend naar een vorm van voorarrest in het (jeugd)strafrecht. In deze bijdrage verwijst detentie naar vrijheidsbeneming/-beroving in de brede zin van het woord.
7. UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of Their Liberty (GA Res. 45/113 of 14 December 1990).
8. Vgl. art. 41 IVRK. Voor meer over de diverse relevante VN- en regionale instrumenten en hun onderlinge verhouding zie LIEFAARD, 2008, hoofdstuk 2. Ook VN-resoluties, zoals bv. de 1985 UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (Beijing Rules, GA Res. 40/33 of 29 November 1985), zijn van belang, net als de op 5 november 2008 door de Raad van Europa aangenomen European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures (Recommendation CM/Rec(2008)11; hierna: European Rules for juvenile offenders).
9. Al is hier wel discussie over in de literatuur; zie LIEFAARD, 2008, 85 e.v.
10. Vgl. art. 10 lid 1 IVBPR waarin de instructie ontbreekt om rekening te houden met de bijzondere behoeften van een kind.
11. Een vergelijkbare definitie is te vinden in rule 21.5 European Rules for juvenile offenders.
12. Vgl. G. VAN BUEREN, “Standard Minimum Rules for Juveniles Deprived of their Liberty”, *Report on Second Amnesty International Seminar on Children, Children in Prison*, Copenhagen, Amnesty International, 1989, 3.

zondere positie en kwetsbaarheid als gedetineerde jongere. Hierbij dient rekening te worden gehouden met verschillen tussen jongeren op grond van onder meer leeftijd, rijpheid en geslacht. Dit zou onder meer tot uitdrukking moeten komen bij de huisvesting van jongeren. Jonge jongeren zouden bijvoorbeeld niet bij oudere moeten worden geplaatst. Daarnaast schrijft artikel 37 aanhef, onder c IVRK voor dat jongeren moeten worden gescheiden van volwassenen, tenzij het in hun belang is om dat niet te doen¹³.

Verder dient elke jongere te worden beschermd tegen foltering of andere vormen van wrede, onmenselijk of onterende behandeling of bestraffing (zie art. 37 aanhef, onder a IVRK), met inbegrip van geweld, (seksueel) misbruik of verwaarlozing door inrichtingspersoneel en/of medegedetineerden. Ofschoon dit geldt voor alle mensen, ook deze die niet gedetineerd zijn, is dit verbod van bijzonder belang voor gedetineerden, nu zij in een weinig transparante omgeving verblijven en sterk afhankelijk zijn van het binnen de inrichting geldende regime. Dit geldt zeker voor jongeren¹⁴. In het verlengde hiervan zijn lijfstraffen verboden¹⁵ en zou de disciplinaire maatregel van eenzame opsluiting niet moeten worden toegepast (zie rule 67 Havana Rules; rules 95.2 en 95.3 European Rules for juvenile offenders). Voorts mogen ordemaatregelen en dwang- of controlemiddelen alleen worden gebruikt op grond van de wet en indien noodzakelijk en proportioneel (zie rules 64 en 68 Havana Rules en rule 88.1 e.v. European Rules for juvenile offenders; vgl. art. 16 en 37 IVRK en art. 8 EVRM).

Een belangrijke rechtswaarnborg tegen onrechtmatige en/of willekeurige behandeling tijdens de detentie is het recht om te klagen. Ook dit kan worden geschaard onder de tweede component van de rechtspositie. Elk gedetineerde jongere dient over een dergelijke “effective remedy” te beschikken en moet in staat worden gesteld deze te gebruiken (zie rule 75 e.v. Havana Rules en rule 121 e.v. Europese Rules for juvenile offenders). Hierbij is ook van groot belang dat hij volledig is geïnformeerd over zijn rechtspositie en kan beschikken over juridische en andere passende bijstand (art. 37 aanhef, onder d IVRK). Het behoeft geen betoog dat adequate informatie in het algemeen van essentieel belang is: zonder een goede informatievoorziening, geen goede rechtspositie¹⁶.

Inrichtingen zouden verder regelmatig moeten worden gecontroleerd en geïnspecteerd door een onafhanke-

lijke instantie (zie rule 72 e.v. Havana Rules en rule 125 e.v. European Rules for juvenile offenders). Dergelijk toezicht draagt bij aan de transparantie van het verblijf van jongeren aldaar en daarmee aan het waarborgen van hun rechtspositie¹⁷.

COMPONENT III. REALISATIE DOELSTELLINGEN DETENTIE

De derde en laatste component van de rechtspositie van jongeren in detentie die kan worden onderscheiden, heeft betrekking op de *realisatie van de doelstellingen van detentie*. Wederom is de juridische context van de detentie mede van belang. Zo dient een vrijheidsstraf (in het kader van het jeugdstrafrecht) gericht te zijn op de re-integratie van de jongere in de samenleving, opdat hij daaraan, met respect voor de rechten en vrijheden van anderen, (weer) op constructieve wijze kan deelnemen (art. 40 lid 1 IVRK). Hiervoor zijn diverse aspecten tijdens de detentie van belang, zoals de mogelijkheden om (beroeps)onderwijs te volgen en het opstellen van een individueel (behandel)programma. Ook is plaatsing in de juiste inrichting (bij voorkeur in de regio van de woon- of verblijfplaats van de jongere en zijn familie; zie bv. rule 55 European Rules for juvenile offenders) van essentieel belang, evenals de beschikbaarheid van resocialisatieprogramma's en passende nazorg. Het is van belang om de realisatie van de doelstelling te beschouwen als een onderdeel van de rechtspositie waar een jongere in detentie recht op heeft.

Voor gedetailleerde aanbevelingen ten aanzien van tal van aspecten van de rechtspositie van gedetineerde jongeren kan worden verwezen naar de Havana Rules en de European Rules for juvenile offenders. In aanvulling hierop zijn de UN Standard Minimum Rules for Prisoners¹⁸ van belang, net als de CPT Standards ontwikkeld door het European Committee for the Prevention of Torture (CPT), waarin eveneens gedetailleerde aanbevelingen staan voor de bejegening van gedetineerden en gedetineerde jongeren in het bijzonder.

Om jongeren in detentie de rechtspositie te garanderen waar zij recht op hebben, verdient het aanbeveling om deze concreet uit te werken in nationale wet- en regelgeving¹⁹. Voordat wordt ingegaan op de Nederlandse Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen zullen enkele

13. Vgl. art. 10 lid 2 en 3 IVBPR. Er zijn meer *separation issues* op grond waarvan bepaalde groepen personen van elkaar gescheiden moeten worden gehuisvest; zie LIEFAARD, 2008, par. 3.7.
14. Voor jongeren gelden andere maatstaven (veelal lagere drempels) voor het aannemen van schending van dit verbod, al ontbreekt het op dit punt aan specifieke jurisprudentie en literatuur. Zie verder LIEFAARD, 2008, § 3.6 en G. VAN BUEREN (ed.), *Childhood Abused. Protecting Children against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment and Punishment*, Aldershot, Ashgate/Dartmouth, 1998.
15. Zie General Comment No. 8, “The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment”, UN Doc. CRC/C/GC/8, 2 March 2007 van het VN-Comité.
16. Zie ook de aanbevelingen in de UN Violence Study, p. 29-30 (par. 112).
17. Ook het recht van een jongere om gedurende de detentie contact te blijven onderhouden met zijn familie is in dit verband van groot belang.
18. ECOSOC Res. 663 C (XXIV) of 13 July 1957 en 2076 (LXII) of 13 May 1977.
19. Aldus het VN-Comité in zijn General Comment No. 10, “Children’s rights in juvenile justice”, UN. Doc CRC/C/GC/10, 25 April 2007, para. 88. Zie verder LIEFAARD, 2008, 591 e.v. en 615 e.v. voor concrete aanbevelingen (“recommended actions”) gedaan aan het adres van nationale wetgevers en uitvoeringsinstanties voor de implementatie van de bepalingen in internationale mensenrechtelijke verdragen en standaarden.

kenmerken van detentie van jongeren in Nederland worden uiteengezet.

III. DETENTIE VAN JONGEREN IN NEDERLANDSE JUSTITIËLE JEUGDINRICHTINGEN

In Nederland kunnen jongeren om uiteenlopende redenen en op verschillende juridische gronden worden gedetineerd. Bij de meeste jongeren gebeurt dit op grond van het jeugdstrafrecht of het civiele jeugdbeschermingsrecht²⁰. Tot 1 januari 2008 kwamen deze beide groepen jongeren veelal in dezelfde justitiële jeugdinrichtingen terecht. Eind 2007 telde Nederland veertien justitiële jeugdinrichtingen met een totale (*ultimo*) capaciteit van 2758 plaatsen. Dat jaar waren deze plaatsen gemiddeld voor 91,5% bezet en stroomden in totaal iets meer dan 4800 jongeren de jeugdinrichtingen in²¹.

Sinds 1 januari 2008 is het beeld minder eenduidig. Naar aanleiding van het in 2004 genomen politieke besluit om de beide groepen niet langer in dezelfde inrichtingen te plaatsen, openden in de periode van eind 2007 tot begin 2010 diverse instellingen voor gesloten jeugdzorg hun deuren, waaronder een aantal voormalige justitiële jeugdinrichtingen. In verband hiermee is er van 1 januari 2008 tot 1 januari 2010 sprake geweest van een overgangsfase. Begin 2010 zijn er nog enkele afdelingen van justitiële jeugdinrichtingen die bestemd zijn voor jongeren in de gesloten jeugdzorg, omdat de aanvankelijk inschattingen van de benodigde capaciteit niet adequaat bleken. Het is de bedoeling dat op termijn geen jongeren meer op grond van het civiele recht in een justitiële jeugdinrichting verblijven²².

Ofschoon het beeld over de laatste paar jaren dus enigszins diffuus is, is duidelijk dat de totale capaciteit van gesloten inrichtingen *c.q.* instellingen in Nederland de laatste decennia aanzienlijk is toegenomen. Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw is het aantal plaatsen meer dan verdubbeld²³.

Anno 2010 kan plaatsing in een justitiële jeugdinrichting, waar deze bijdrage vooral betrekking op heeft, in beginsel alleen geschieden op jeugdstrafrechtelijke

titel, dat wil zeggen via de maatregel van voorlopige hechtenis (lees: inbewaringstelling of gevangenhouding bevolen door de rechter-commissaris resp. de raadkamer van de rechtbank) of op grond van een strafrechtelijke veroordeling tot (vervangende) jeugdetentie of een maatregel tot plaatsing in een inrichting voor jeugdigen, de zogenaamde PIJ-maatregel.

In juridisch opzicht is het van belang vast te stellen dat plaatsing in een justitiële jeugdinrichting detentie inhoudt, passend binnen de hiervoor aangehaalde definitie en zoals gereguleerd door artikel 37 IVRK²⁴.

IV. BEGINSLENWET JUSTITIËLE JEUGDINRICHTINGEN: INHOUD EN UITGANGSPUNTEN

De rechtspositie van jongeren die gedetineerd zijn in justitiële jeugdinrichtingen is neergelegd in de Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen (hierna: BJJ)²⁵. Deze wet is op 1 september 2001 in werking getreden en regelt tal van organisatorische aspecten ten aanzien van justitiële jeugdinrichtingen, alsmede de rechtspositie van de jongeren die daar gedetineerd zijn²⁶.

De BJJ is een kaderwet met gedetailleerde minimumnormen, die nader zijn uitgewerkt in lagere regelgeving. De minimumnormen betreffen in de eerste plaats de uitoefening van de basisrechten van de jongeren. Zo kent de wet bijvoorbeeld regels ten aanzien van medische en persoonlijke verzorging, huisvesting en het belijden of beleven van een bepaald geloof respectievelijk een bepaalde levensovertuiging (art. 46 e.v. BJJ). Elke jongere heeft recht op een eigen cel, "een kamer" (art. 17 lid 2 BJJ), en om persoonlijke voorwerpen, met inbegrip van eigen kleding, aanwezig te hebben.

Verder mogen jongeren contact onderhouden met de buitenwereld, waaronder hun familie, via een correspondentie en communicatiemiddelen, zoals telefoon of bezoek (art. 41 e.v. BJJ). In dit verband geeft de BJJ eveneens minimumnormen. Zo heeft elke jongere recht op ten minste een uur bezoek per week en op ten minste tweemaal tien minuten telefoonverkeer per week. Ouders mogen zich tijdens bezoek "vrijelijk" (lees: zonder toezicht) met hun kind onderhouden²⁷. Jongeren kunnen verder in aanmerking komen voor (planmatig) verlof, waardoor ze bijvoorbeeld naar huis kunnen in

20. Andere vormen van detentie, zoals vreemdelingsbewaring, worden hier buiten beschouwing gelaten.

21. LIEFAARD, 2008, 369-370, Dienst justitiële inrichtingen, Totaaloverzicht 4 maandsrapportages 2007 en DJI "Feiten en cijfers", www.dji.nl (laatst geraadpleegd op 10 januari 2010).

22. Er is een juridische uitzondering, maar die zal hier niet worden besproken (zie art. 29, k lid 2 Wet Jeugdzorg). Voor meer over de nieuwe wettelijke regeling voor de gesloten jeugdzorg zie M.R. BRUNING en T. LIEFAARD, "Knelpunten en ontwikkelingen in de gesloten jeugdzorg", *FJR* 2009, 42, p. 99-105.

23. LIEFAARD, 2008, 369 e.v.

24. Voor meer over de Nederlandse justitiële jeugdinrichtingen zie L. BOENDERMAKER en J. UIT BEIJERSE, *Opvoeding en bescherming achter "traliën". Jeugdinrichtingen tussen juridische beginselen en pedagogische praktijk*, Amsterdam, SWP, 2008.

25. Deze wet is niet van toepassing op jongeren die zijn gedetineerd op andere plaatsen, zoals een politiebureau of instelling voor gesloten jeugdzorg.

26. Voor een gedetailleerde analyse van de inhoud van de BJJ zie T. LIEFAARD, *Toegang tot de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen*, Amsterdam, SWP, 2005. De organisatorische aspecten betreffen de bestemming van jeugdinrichtingen (rijks- of particuliere inrichtingen, inrichtingen voor jongens of meisjes, bijzondere bestemming op basis van speciale behandeldeskundigheid enz.), de mate van beveiliging, de beheerstructuren in en rondom inrichtingen en plaatsingsprocedures. Deze worden verder buiten beschouwing gelaten. De rechtspositie van jongeren in justitiële jeugdinrichtingen heeft zich met name sinds het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw ontwikkeld; zie voor meer hierover: I. WEIJERS en T. LIEFAARD, "Jong vast – 1995 tot 2005. Vrijheidsbeneming in het Nederlandse jeugdstrafrecht – deel 2", *PROCES* 2007, nr. 5, 203-212.

27. Beroepscommissie Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, 25 juni 2004, 04/0448/JA. In de praktijk betekent dit vaak dat het bezoek voor ouders plaatsheeft op het groepsverblijf van de jongeren.

het weekend, hetgeen onderdeel zou kunnen zijn van een resocialisatieprogramma. Voorgaande regelingen passen goed bij artikel 37 aanhef, onder c IVRK waar expliciet het recht van de gedetineerde jongere is neergelegd om contact te onderhouden met zijn familie.

De BJJ gaat ervan uit dat jongeren overdag in groepen verblijven of deelnemen aan gemeenschappelijke activiteiten en schrijft zelfs het minimumaantal uren voor: ten minste 12 uur per dag gedurende de week en 8,5 uur in het weekend (art. 22 BJJ)²⁸. De BJJ geeft ook tal van voorschriften ten aanzien van het dagprogramma (art. 52 e.v. BJJ). Onderwijs is verplicht en er moet ruimte zijn voor recreatie en beweging. Jongeren mogen kennisnemen van het nieuws en gebruik maken van de bibliotheekvoorziening. Ook heeft elke jongere recht op een uur “luchten” per dag. Dit laatste is een recht dat niet mag worden beperkt. Ook wanneer een jongere bijvoorbeeld in afzondering verblijft, behoudt hij het recht om een uur in de buitenlucht te verblijven (art. 25 lid 2 BJJ; vgl. art. 59 lid 1 BJJ).

De rechtspositie is gebaseerd op het *beginsel van minimale beperkingen*, hetgeen betekent dat de jongeren zo min mogelijk in de uitoefening van hun rechten dienen te worden beperkt en dat beperkingen voortdurend moeten worden geëgitimeerd²⁹. Op grond van artikel 2 lid 4 BJJ mogen beperkingen enkel plaatsvinden, indien noodzakelijk voor het doel van de detentie, met inbegrip van de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van de jongere en/of de uitvoering van zijn verblijfs- of behandelplan³⁰. Ook in de handhaving van de orde of veiligheid binnen de justitiële jeugdinrichting kunnen redenen liggen om de jongere tijdelijk te beperken in de uitoefening van zijn grondrechten. Tot het beginsel van minimale beperkingen behoort eveneens dat beperkende maatregelen noodzakelijk en proportioneel moeten zijn. De proportionaliteit wordt hierbij deels door de BJJ bepaald, omdat deze ten aanzien van bepaalde maatregelen de uiterste grenzen aangeeft. Zo is ten aanzien van de ordemaatregel tot plaatsing in afzondering de maximale duur aangegeven, waarbij gedifferentieerd wordt naar de leeftijd van de jongeren (zie bv. art. 25 BJJ).

Het beginsel van minimale beperkingen correspondeert met de uitgangspunten van de rechtspositie op grond van artikel 37 aanhef, onder c IVRK en zoals hierboven uiteengezet. Het dwingt tot individuele en gemoeteerde beslissingen van tijdelijke aard. Bovendien

voorziet de BJJ in strikte regels ten aanzien van de meest vergaande beperkende maatregelen, zoals maatregelen ter controle of geweldgebruik, ordemaatregelen en disciplinaire straffen, en beperking van het contact met de buitenwereld. Sinds de komst van de BJJ zijn de meest vergaande bevoegdheden en beslissingen exclusief voorbehouden aan de directeur (art. 4 lid 4 BJJ; vgl. rule 64 Havana Rules). Bovendien is er voorzien in een aantal belangrijke rechtswaarborgen, zoals het horen van de jongere en het uitreiken van een schriftelijke mededeling van de beslissing (art. 61 en 62 BJJ). Ten slotte staan er beklag en beroep open bij een onafhankelijke beklag- en beroepscommissie (van de Commissie van Toezicht resp. de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming/RSJ) tegen elke beslissing van de directeur die een jongere individueel raakt (art. 65 e.v. en 74 e.v. BJJ)³¹. De jongere mag zich bij de uitoefening van zijn beklagrecht laten bijstaan door een rechtsbijstandsverlener of een andere vertrouwenspersoon (art. 70 lid 1 BJJ; vgl. art. 37 aanhef, *sub d* IVRK). In het verlengde hiervan is het van belang dat elke jongere een eigen dossier moet krijgen, waarin onder meer melding moet worden gemaakt voor bepaalde vergaande beperkingen. Een jongere heeft ook recht om zijn eigen dossier in te zien (art. 63 BJJ). En ten slotte moet elke jongere bij binnenkomst worden geïnformeerd over de in de BJJ opgenomen rechten en plichten, waarbij in het bijzonder aandacht moet worden besteed aan onder andere de beklagprocedure en de aanwezigheid van de maandcommissaris, een lid van de Commissie van Toezicht, die ten minste twee keer per maand spreekuur houdt in de jeugdinrichting (art. 60 BJJ)³².

Elke jeugdinrichting of afdeling heeft een Commissie van Toezicht, die bestaat uit ten minste zes onafhankelijke leden, waarvan ten minste een rechter, een advocaat, een gedragswetenschapper en een pedagoog, en die toezicht houdt op de wijze waarop de detentie wordt uitgevoerd (art. 7 BJJ). De Commissie van Toezicht houdt ten minste eenmaal per maand een vergadering waar ook de directeur van de jeugdinrichting voor wordt uitgenodigd. De leden mogen de jeugdinrichting te allen tijde betreden in het kader van hun toezichthoudende taak. Zij treden per toerbeurt op als maandcommissaris om spreekuur te houden. Naast de toezichthoudende taak heeft de Commissie van Toezicht een rechtsprekende taak in voornoemde beklagprocedure en een adviserende taak³³.

28. In de praktijk zijn dit groepen van maximaal tien of twaalf jongeren.

29. Vgl. art. 15 lid 4 Nederlandse Grondwet; zie verder C. KELK, *Nederlands Detentierecht*, Deventer, Kluwer, 2008, 22.

30. Vgl. art. 4 lid 3 BJJ.

31. De BJJ heeft in aanvulling hierop een recht ingevoerd om om bemiddeling te verzoeken ten aanzien van een grief over de wijze waarop een jongere of zijn ouders zijn bejegend of over de wijze waarop de directeur invulling geeft aan zijn zorgplicht krachtens de BJJ: art. 64 BJJ. De bemiddeling wordt uitgevoerd door de zogenaamde maandcommissaris van de Commissie van Toezicht.

32. Overigens voorziet de BJJ ook in een medezeggenschapsregeling (art. 79 BJJ). Vaak kennen jeugdinrichtingen een jongerenraad waarmee de directeur overleg heeft over zaken die het verblijf van de jongeren raken.

33. Naast Commissies van Toezicht zijn er nog nationale toezichthouders, zoals de Inspectie voor de Sanctietoepassing, maar die zullen hier niet verder worden besproken.

Artikel 2 lid 2 BJJ kent een uitdrukkelijke opvoedings-taak toe aan justitiële jeugdinrichtingen en aan iedereen die daar werkzaam is. Opvoeding moet worden gezien als de voornaamste doelstelling van het verblijf in de justitiële jeugdinrichting en alle beslissingen die jongeren betreffen dienen in het licht hiervan te worden beschouwd. In dit verband wordt ook gewerkt op basis van een verblijfs- of behandelplan waarin de doelstellingen van het verblijf van de betreffende jongere staan omschreven en de wijze waarop deze dienen te worden gerealiseerd. Elk plan moet periodiek worden geëvalueerd (art. 20 en 21 BJJ).

Ook de resocialisatie van de jongere, diens terugkeer in de samenleving, wordt gezien als een belangrijke doelstelling van het verblijf in de justitiële jeugdinrichting (art. 2 lid 2 BJJ). Veel van de hierboven genoemde materiële rechten en voorzieningen zijn relevant voor het realiseren van deze doelstelling. Te denken valt aan het onderwijsprogramma en de mogelijkheden om contact met de buitenwereld te onderhouden. De BJJ voorziet in dit verband ook in het zogenaamde scholings- en trainingsprogramma (STP) waarbij de jongere gedurende de laatste fase van zijn detentie buiten de inrichting verblijft en naar school gaat of stage loopt (art. 3 BJJ). Mocht de resocialisatie dan niet geheel goed verlopen dan zou de jongere kunnen worden teruggeplaatst in detentie, al loopt dat in de praktijk niet altijd vlekkeloos. De jongere heeft het recht om een verzoekschrift tot deelname aan een STP in te dienen (art. 19 BJJ).

Een ander belangrijk recht dat de jongere heeft gekregen met de invoering van de BJJ betreft het recht om om overplaatsing te verzoeken of om bezwaar te maken tegen een bepaalde plaatsing (art. 18 en 19 BJJ). De jongere heeft hiermee een belangrijk instrument in handen gekregen om zijn plaatsing te beïnvloeden, hetgeen van belang kan zijn voor het verkrijgen van de meest adequate behandeling, maar ook voor het onderhouden van contact met zijn familie of voor zijn uiteindelijke re-integratie in een bepaalde regio in Nederland.

Al met al is de conclusie gerechtvaardigd dat de uitgangspunten en inhoud van de BJJ in belangrijke mate voldoen aan de normen die kunnen worden afgeleid uit het IVRK, andere internationale mensenrechtelijke verdragen, aanverwante resoluties van de Verenigde Naties en aanbevelingen van onder andere de Raad van

Europa³⁴. Daarnaast blijkt uit de evaluatie van de BJJ dat de wet in zijn algemeenheid redelijk goed werkt en de rechtspositie van de jongere is verbeterd, hetgeen een van de voornaamste doelstellingen van de wetgever was³⁵.

Desalniettemin blijkt dat er ten aanzien van zowel wetgeving als de werking daarvan in de praktijk een aantal belangrijke knelpunten en spanningsvelden te signaleren valt. Hieronder zal een aantal van deze problemen worden besproken, tezamen met de voornaamste lessen die kunnen worden getrokken uit de invoering van de BJJ³⁶.

V. WETGEVING IN DE PRAKTIJK: KNELPUNTEN, SPANNINGSVELDEN EN VOORNAAMSTE LESSEN³⁷

§ 1. KNELPUNTEN IN DE WET- EN REGELGEVING

Dat de BJJ een heldere bevoegdheidsverdeling kent en vergaande beslissingsbevoegdheden op directieniveau heeft neergelegd, is de duidelijkheid ten goede gekomen, heeft de rechtspositie van jongeren versterkt en wordt over het algemeen in de praktijk ondersteund. Wel moet worden vastgesteld dat de BJJ wel zeer vergaande bevoegdheden kent, zoals het opleggen van een disciplinaire straf van opsluiting in een strafcel en het toepassen van mechanische middelen. Dit geeft de wet een duidelijk penitentiair karakter en laat ruimte voor een sterk repressief regime. Het is van belang te herhalen dat het noodzakelijkheids criterium en het beginsel van proportionaliteit altijd in acht moeten worden genomen. De wetgever had zich echter op dit punt best wat kritischer mogen opstellen toen hij de penitentiaire wetgeving voor volwassenen als voorbeeld nam voor het opstellen van de BJJ en aanverwante regelgeving. De veel gehoorde kritiek dat de BJJ te veel op deze volwassenenwetgeving zou lijken, is wat het punt van beperkende maatregelen betreft bepaald niet onbegrijpelijk³⁸.

Dat de BJJ een grondslag biedt voor het opsluiten van jongeren in een strafcel als disciplinaire straf staat op zichzelf al op gespannen voet met internationale standaarden. Zoals hiervoor aangegeven, gaan zowel de Havana Rules als de European Rules for juvenile offenders uit van een verbod om jongeren eenzaam op te sluiten ter disciplineren. De Nederlandse wetgeving zou op dit punt moeten worden aangepast.

34. Zie voor een uitgebreide onderbouwing van dit standpunt LIEFAARD, 2008.

35. M.R. BRUNING, T. LIEFAARD en L.M.Z. VOLF, *Rechten van jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen. Evaluatie Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen*, Amsterdam, VU/ACK, 2004.

36. Dat er bij de implementatie van rechten van jongeren in detentie meer komt kijken dan wetgeving blijkt wel uit een tweetal kritische onderzoeksrapporten; zie INSPECTIE JEUGDZORG e.a., *Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: opdracht met risico's*, Utrecht, september 2007 en ALGEMENE REKENKAMER, *Detentie, behandeling en nazorg criminele jongeren*, Den Haag, 4 oktober 2007. Deze rapporten worden hier verder buiten beschouwing gelaten.

37. De onderstaande punten zijn gebaseerd op LIEFAARD, 2008, hoofdstuk 4 en 5 en M.R. BRUNING, T. LIEFAARD en L.M.Z. VOLF, *Rechten van jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen. Evaluatie Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen*, Amsterdam, VU/ACK, 2004. Het voert te ver om hier alle relevante punten te bespreken. Verwezen wordt naar deze bronnen voor meer informatie.

38. Met name een aantal lagere regelingen lijkt zonder voorbehoud te zijn gekopieerd vanuit het penitentiaire systeem voor volwassenen. Voorbeelden hiervan zijn de regeling ten aanzien van mechanische middelen, welke in de praktijk bovendien nauwelijks worden gebruikt, en de geweldinstructie. Deze regelingen zijn onvoldoende toegesneden op het specifieke karakter van justitiële jeugdinrichtingen. Vgl. de aanbevelingen van het CPT aan het adres van de Nederlandse regering: CPT/Inf(2008)2, par. 91 en 92.

Een andere belangrijk punt waar de BJJ wringt met artikel 37 aanhef, onder c IVRK betreft de grondslag die de BJJ biedt om jongeren, die eigenlijk in een jeugdinstelling moeten worden geplaatst, langer op het politiebureau te laten verblijven, omdat er geen plaats is in een jeugdinstelling of omdat het vervoer niet kan worden georganiseerd (art. 16, a BJJ). Detentie op het politiebureau kan niet worden beschouwd als een vorm van detentie die voldoet aan de vereisten van artikel 37 aanhef, onder c IVRK, temeer daar een heldere en kindspecifieke rechtspositieregeling ontbreekt. Deze bepaling zou dan ook moeten worden geschrapt.

Tot slot kan worden gewezen op het beperkte recht op (rechts)bijstand tijdens het verblijf in de justitiële jeugdinstelling. Enkel ten aanzien van de beklagprocedure voorziet de BJJ in het recht op (rechts)bijstand, terwijl artikel 37 aanhef, onder d IVRK aan elke gedetineerde jongere het recht toekent op juridische én andere passende bijstand. De regeling in de BJJ is in dit opzicht veel te beperkt.

§ 2. KNELPUNTEN EN SPANNINGSVELDEN IN DE PRAKTIJK

De aanzienlijke hoeveelheid lagere regelingen die invulling moeten geven aan de BJJ, heeft ertoe bijgedragen dat het juridisch raamwerk complex is geworden en drukt op de dagelijkse praktijk. Uit de evaluatie van de BJJ blijkt dat sommigen klagen over de toegenomen “juridisering”. Dit komt voor een deel door de BJJ zelf, waarmee de aandacht voor de juridische aspecten van het verblijf in de justitiële jeugdinstelling duidelijk is toegenomen. Echter voor een zeer belangrijk deel is deze klacht gerelateerd aan de grote hoeveelheid lagere regelgeving, zoals ministeriële regelingen, circulaire en protocollen, opgesteld door het ministerie van Justitie, in het bijzonder de dienst Justitiële Instellingen. Er is wel gewezen op het feit dat deze “juridisering” de kwaliteit van het werk in justitiële jeugdinstellingen niet ten goede komt³⁹. Met de invoering van de BJJ werden groepsleiders opeens geacht veel meer als jurist te denken, terwijl zij daarvoor helemaal niet waren opgeleid en gewend waren te werken naar eigen pedagogisch inzicht⁴⁰.

Ofschoon nationale wet- en regelgeving voor het waarborgen van een goede rechtspositie van groot belang is, mag een en ander niet zo ver gaan dat de dagelijkse werkzaamheden in de jeugdinstelling worden belemmerd. Dit is een belangrijke les die kan worden getrokken uit de ervaringen met de invoering van de BJJ. Uit

de evaluatie van de BJJ is duidelijk naar voren gekomen dat er in de praktijk sprake is van een spanningsveld tussen enerzijds de wens om duidelijke regels te hebben ten aanzien van het verblijf van jongeren in justitiële jeugdinstellingen en anderzijds de wens om voldoende ruimte te hebben voor met name groepsleiders om hun pedagogische taken te kunnen uitvoeren⁴¹. Om met dit spanningsveld te kunnen omgaan, moet je als personeelslid beschikken over vaardigheden en voldoende kennis van de inhoud van de wet- en regelgeving en de betekenis daarvan voor jouw praktijk.

Ofschoon de BJJ tal van aspecten van de organisatie van de jeugdinstelling en de rechtspositie van de jongeren heeft verduidelijkt, hetgeen in het algemeen wordt gewaardeerd door zowel directies als groepsleiders, wordt hij op punten als te star ervaren en zou hij op bepaalde punten de groepsleiding te veel bevoegdheden hebben afgenomen.

Dit laatste komt duidelijk naar voren bij het op afstand plaatsen van ordemaatregelen. Maatregelen tot herstel van de orde of veiligheid binnen de instelling, een plaatsing op de kamer of in afzondering, of een beslissing tot uitsluiting van deelname aan activiteiten, omdat jongeren de orde ernstig verstoren, kunnen in beginsel alleen worden opgelegd door de directeur of diens plaatsvervanger. De groepsleiding is hiertoe niet bevoegd, tenzij er sprake is van een spoedsituatie en de komst van de directeur niet kan worden afgewacht. Vanuit de rechtspositie van de jongeren valt toe te juichen dat een dergelijke inbreuk op de bewegingsvrijheid is neergelegd op het niveau van de directie en derhalve op afstand is geplaatst van de werkvloer, hetgeen de objectiviteit van de beslissing bevordert⁴². Toch is het voor groepsleiders van belang om zelf te kunnen reageren op ordeverstorend gedrag van jongeren, bijvoorbeeld in het belang van hun veiligheid of die van anderen, door jongeren tijdelijk op hun kamer te plaatsen. De BJJ heeft dit onvoldoende onderkend, hetgeen ertoe heeft geleid dat in de praktijk wordt gewerkt met de zogenaamde time-outmaatregel, waarbij een jongere door de groepsleiding kort op zijn kamer wordt geplaatst. Naar aanleiding van de evaluatie van de BJJ is aanbevolen deze time-outmaatregel van een wettelijke basis te voorzien. Momenteel is een wetsvoorstel aanhangig waarin hiertoe voorstellen worden gedaan⁴³.

Een voorbeeld waaruit de starheid van de wetgeving blijkt, betreft het uitgangspunt dat jongeren in groepen verblijven. Zoals hiervoor reeds aangegeven, schrijft de

39. J.A.C. BARTELS, *Jeugdstrafrecht*, Deventer, Kluwer, 2007, 175-176.

40. Daarnaast moet niet worden onderschat welk effect de hoeveelheid nieuwe regelgeving heeft gehad voor de acceptatie van de regelgeving op de werkvloer. Onvoldoende voorlichting en training van personeel kunnen bovendien veronderstellingen/percepties in de hand werken die de werking van de wetgeving in de praktijk belemmeren.

41. M.R. BRUNING, T. LIEFAARD en L.M.Z. VOLF, *Rechten van jeugdigen in justitiële jeugdinstellingen. Evaluatie Beginselenwet justitiële jeugdinstellingen*, Amsterdam, VU/ACK, 2004, 187-188.

42. Het belang hiervan is ook onderstreept door het CPT: CPT/Inf(2008)2, par. 86 e.v. Het CPT stelde echter ook vast dat de implementatie van de BJJ op dit punt in de bezochte jeugdinstelling te wensen overliet.

43. Zie ook CPT/Inf(2008)2, par. 89; *Kamerstukken I 2008-2009*, 31 915, nr. A.

BJJ voor hoeveel uren jongeren ten minste op de groep moeten verblijven of moeten deelnemen aan gemeenschappelijke activiteiten, zoals onderwijs of sport. Uit de evaluatie blijkt dat dit voorschrift als rigide wordt ervaren en dat jeugdinstellingen zich soms in allerlei bochten moeten wringen om de wettelijke termijnen te halen. Zo bleek een aantal jeugdinstellingen als gevolg van ziekteverzuim, de minimumnormen niet te kunnen halen, omdat er te weinig groepsleiders waren om de groepen verantwoord open te houden. Jongeren werden als gevolg hiervan op hun kamer geplaatst en de minimumnorm werd niet gehaald. Dit leidde tot klachten van de jongeren, die uiteindelijk werden gecompenseerd. Een en ander maakt duidelijk dat het verblijf in de groep soms lastig uitvoerbaar blijkt.

De gedachte achter het verblijf in groepen is dat jongeren niet geïsoleerd raken en ook tijdens de detentie betrokken blijven in sociale processen. Dit zou passen bij de opvoedingsdoelstelling van het verblijf in justitiële jeugdinstellingen, al is vrij snel duidelijk geworden dat een deel van de populatie niet geschikt is om in groepen te participeren, bijvoorbeeld als gevolg van psychiatrische problematiek⁴⁴.

Daarbij moet niet uit het oog worden verloren dat het uitgangspunt, tezamen met het uren criterium ook dient als rechtswaarborg tegen eenzame, cellulaire, opsluiting. De huidige wettelijke regeling dwingt de jeugdinstellingen tot het nemen van individuele en verantwoorde beslissingen en dat is in het belang van de rechtspositie van de jongere. Het zou evenwel goed zijn om de grondslag van het uitgangspunt (en bijbehorend uren criterium) nader te bekijken op zijn merites. Waartoe dient dit uitgangspunt eigenlijk en welke belangen worden hiermee gediend? En hoe kan de wet zo worden geredigeerd dat hij aan de ene kant rekening houdt met de mogelijkheden van de individuele jongere om al dan niet deel te nemen aan de groepsprocessen en -activiteiten en aan de andere kant voorkomt dat de jeugdinstellingen te veel ruimte hebben om jongeren te lang eenzaam op te sluiten in hun kamer, zonder dat dit aan tussentijdse toetsing onderhevig is?

In het eerder genoemde wetsvoorstel doet de wetgever ook voorstellen tot flexibilisering van de regeling, maar helaas is nog geen onderzoek aangekondigd naar het belang en meerwaarde van dit wettelijke uitgangspunt.

Een ander belangrijk knelpunt van de BJJ in praktijk blijkt de verzwarende van administratieve belasting te zijn. Vooral de rechtswaarborgen, zoals het horen van jongeren en het uitreiken van schriftelijke beslissingen, in geval van vergaande beperkingen wordt ervaren als een extra belasting⁴⁵. En verder heeft de nieuw inge-

voerde bemiddelingsprocedure, bedoeld als een laagdrempelige, informele vorm van geschillenbeslechting, geleid tot een aanzienlijke verzwarende van de administratieve lasten voor met name de Commissies van Toezicht. Bovendien is de wettelijke regeling niet eenduidig en leidt zij vooral tot een tamelijk formele manier van geschillenbeslechting, gelet op alle vormvoorschriften. De wetgever heeft inmiddels voorstellen gedaan voor vereenvoudiging van de bemiddelingsprocedure, maar ook van groot belang is de aandacht voor (financiële) ondersteuning van (het secretariaat van) de Commissie van Toezicht.

Meer in het algemeen kan worden gesteld dat de nieuw ingevoerde elementen van de BJJ, zoals de bemiddelingsprocedure, maar ook het scholings- en trainingsprogramma (STP) onvoldoende vergezeld zijn geweest van (financiële en organisatorische) ondersteuning. Wat het STP betreft, waren er onvoldoende inhoudelijke programma's beschikbaar en ontbrak het aan (een heldere) afstemming van samenwerking en verantwoordelijkheden tussen de jeugdinstellingen en diverse betrokken instanties, zoals de jeugdreclassering. Als gevolg hiervan hebben de STP's hun meerwaarde nog niet kunnen bewijzen. De wetgever en de uitvoerende macht zouden zich dit moeten aantrekken. De invoering van grootschalige wetgevingsprojecten als deze vragen om adequate financiële en organisatorische ondersteuning.

In het verlengde van het voorgaande is een van de belangrijkste lessen dat goede voorlichting en training over de inhoud en implicaties van nieuwe wetgeving, zoals de BJJ, van eminent belang zijn voor een succesvolle implementatie. De invoering van de BJJ heeft de praktijk complexer gemaakt, hetgeen voor een deel onvermijdelijk was. Desalniettemin moeten professionals in en rondom jeugdinstellingen ondersteund worden in het bekend raken en leren werken met de nieuwe wet- en regelgeving. Voorlichting en training kunnen bovendien bijdragen aan het besef dat professionals een bijzondere verantwoordelijkheid hebben voor de effectivering van de rechtspositie van de jongeren die in hun instelling verblijven. Scholing en training zijn met andere woorden van vitaal belang voor de implementatie van de rechten van jongeren in detentie⁴⁶.

VI. SLOTBESCHOUWING

Artikel 37 IVRK staat voor de grootst mogelijke terughoudendheid ten aanzien van het detineren van jongeren. Indien detentie toch onvermijdelijk is, rust op de nationale overheid de verplichting deze jongeren een

44. De wetgever heeft de wettelijke mogelijkheid gecreëerd om deze jongeren op een aangepaste afdeling te plaatsen waar gewerkt wordt met kleinere groepen en op basis van intensieve individuele begeleiding (art. 22, a en 22, b BJJ).

45. Ofschoon deze rechtswaarborgen wel belangrijk zijn voor de rechtspositie van de jongere (zie ook art. 12 IVRK).

46. Ook het VN-Comité voor de Rechten van het Kind wijst hierop in zijn General Comment No. 10 (par. 88) en ook in internationale standaarden wordt telkens aandacht gevraagd voor scholing en training van personeel, als een essentieel onderdeel van de realisatie van de rechten van jongeren in detentie (zie o.m. rule 81 e.v. Havana Rules en rule 127.1 European Rules for juvenile offenders).

rechtspositie te garanderen die hen erkent als rechts-subject en als kind met bijzondere behoeften. Het verblijf in een jeugdinstelling, jeugdgevangenis, jeugddetentiecentrum of andersoortige gesloten instelling dient hierop te worden ingericht, hetgeen ook implicaties heeft voor de professionals die er werkzaam zijn. Om de rechtspositie van jongeren in detentie ten volle te kunnen waarborgen, zou de rechtspositie concreet moeten worden uitgewerkt in nationale wetgeving. Deze bijdrage heeft getracht inzicht te verschaf-

fen in de ervaringen met dergelijke wetgeving in Nederland.

Naast wetgeving staan nationale overheden echter nog voor tal van andere uitdagingen, waaronder scholing en training van professionals in en rondom detentiecentra en het vergroten van de zichtbaarheid van de jongeren aldaar. Het opstellen van wetgeving is een belangrijke, doch slechts een eerste stap op de lange weg naar de volledige implementatie van de rechten van jongeren in detentie.